

De jaren '20: het decennium van het bos

Terugblik op de conferentie van 23 januari 2020 in Zevenhuizen

Donderdag 23 januari 2020 vond in Zevenhuizen de jaarlijkse conferentie van de Coalitie Bos & Hout plaats. Vertegenwoordigers van de bos- en houtsector gingen in dialoog met beleidsmakers van provincies, gemeenten en waterschappen over de manier waarop de opgave voor bomen, bos en hout uit het Klimaatakkoord kan worden ingevuld. Het doel van deze dag was het markeren van de overstap van plannen naar actie. Door te formuleren hoe we met zijn allen aan de slag gaan om de gestelde doelen ten aanzien van meer bos, meer met bos en meer met hout te bereiken. Trump en Timmermans willen miljarden bomen aan gaan planten. Wat gaan wij doen?

Wat gebeurt er al?

Er is veel gebeurd in het afgelopen jaar; we gaven een klap op het Klimaatakkoord, dat inmiddels is onderschreven door een groot aantal partijen, en een belangrijk initiatief van LNV en IPO, de Bossenstrategie, bereikt zeer binnenkort zijn definitieve vorm. Vier enthousiaste *young professionals* traptten de dag af met aansprekende voorbeelden van wat er ook in de praktijk al gebeurt voor meer bos, klimaatlim bos, en klimaatlim houtgebruik.

Young professional Nathalie Obrusnik (Provincie Limburg) vertelt dagvoorzitter Bart Krol over de plannen in Limburg

1 miljoen bomen in Limburg

Nathalie Obrusnik (provincie Limburg) vertelt dagvoorzitter Bart Krol dat zij 1 miljoen bomen gaan aanplanten in Limburg. De provincie heeft een bomenplan en stelt subsidie beschikbaar. De eerste 2000 bomen zijn al aangeplant. Een belemmering is grondbeschikbaarheid.

Agroforestry stimuleren

Jasprina Kremers (Probos) ziet in [agroforestry](#) kansen (en grond) voor bomenaanplant in het landelijk gebied. Er blijkt veel interesse bij boeren; in Noord-Brabant alleen al zijn 80 boeren aangesloten bij het Agroforestry-netwerk Zuid-Nederland. Met meer duidelijkheid over wet- en regelgeving, en een financiële stimulans voor de investering, is realisatie van de gewenste opschaling van bomenaanplant hier heel dichtbij.

1700 hectare essenbossen vervangen

Floor Oosterlee (Shell) werkt samen met Staatsbosbeheer om 1.700 hectare essenbossen die aangetast zijn door essentaksterfte opnieuw in te planten. Ook andere grote bedrijven zien steeds meer in CO₂-compensatie met bos en bomen en zijn op zoek naar concrete aanplant- of revitaliseringsprojecten.

500 hectare bos klimaatbestendig maken

Nynke Tack (Primum, VolkerWessels) werkt samen met FSC en de Bosgroepen om 500 hectare bestaand bos klimaatbestendig te maken. Ze investeren 100.000 euro. De nieuwe lichte schoolverlaters heeft geleerd op de universiteit hoe zij hout hoogwaardig kunnen gebruiken voor bijvoorbeeld een [school in Amsterdam](#).

Beleidskaders

Donné Slangen (directeur Natuur bij het ministerie van LNV) ziet kansen voor de samenleving. We moeten natuurinclusief gaan denken op het platteland én in de stad. Lees het na in het ambitiesdocument van het ministerie van LNV en de gezamenlijke provincies: [Nederland Natuurpositief](#).

Hij wijst de aanwezigen op de vier punten van de maatschappelijke onvrede waar de bossenstrategie antwoord op moet geven:

1. Kappen
2. Biomassa
3. Ontbossing
4. Vitaliteit

Houtproductie zou daarbij slechts een middel zijn en geen doel. Daarop kwam een vraag uit de zaal, waarom houtproductie geen doel op zich mag zijn. Waarop Donné Slangen antwoordde dat hij staat voor een biodiverse omgeving, maar er zitten wel nuances in.

Naast het [Klimaatakkoord](#) is ook het internationaal kader belangrijk. Nederland heeft daarin de volgende doelen:

- geen mondiale ontbossing en bosdegradatie in 2030;
- uitbreiding van het wereldbosareaal met 3% in 2030;
- aansluiten bij de Green Deal van Timmermans.

Visie op multifunctioneel ruimtegebruik

Berno Strootman (Rijksadviseur voor de Fysieke Leefomgeving) schetst spannende tijden en ziet grote opgaven op ons af komen: er moeten een miljoen woningen bij, de landbouw moet duurzaam, we moeten klimaatneutraal gaan leven. Er liggen veel claims op de grond in het kleine Nederland. Voor de visie van het College van Rijksadviseurs bekijk [Panorama Nederland](#).

Waar planten we dat nieuwe bos?

Elke dag verliezen we 8,3 hectare landbouwgrond. En omdat de landbouw moet overschakelen naar kringlooplandbouw is er voor deze extensivering nog meer grond nodig. Wees zuinig op onze hoogproductieve landbouwgronden vanuit mondiaal perspectief. Hier kunnen volgens Berno Strootman dus geen grootschalige bosgebieden komen.

Hoe dan wel?

Berno Strootman heeft een aantal aangrijpingspunten meegegeven voor het realiseren van meer bommen en bossen:

- Kleed het landschap weer aan: maak in het 'grasfalt' plaats voor voor bomenrijen en andere landschapselementen.
- Vitamine G: vergroen steden maximaal. Goed voor leefbaarheid, biodiversiteit, luchtkwaliteit, hittestress, waterhuishouding, etc.
- Elke stad zijn eigen bos! Aan de hand van een aantal voorbeelden liet hij zien dat er nog volop potentieel is rondom steden.

Nog meer tips van Berno Strootman voor nieuwe bossen

- Maak er wat bijzonders van.
- Laat ze oud worden.

- Zorg dat ze multifunctioneel zijn.
- Niet op plekken met weidevogels.
- Kies niet alleen de ellendigste plekken.

Het is een ontwerpogave!

Workshop over kansrijke functiecombinaties met bomen en bos onder leiding van Harrie Hekhuis (Staatsbosbeheer) en Jasprina Kremers (Stichting Probos)

Workshops

In vier parallelle workshops is door de deelnemers nagedacht over een aantal openstaande dilemma's en zijn acties gedefinieerd.

1. Welke ruimte biedt het Natuurnetwerk Nederland (NNN) voor meer bomen en bos?

Grond is in Nederland schaars, en daarom moet ook binnen het NNN worden gezocht naar ruimte voor meer bos en bomen. In deze workshop werd toegelicht hoe provincies zich met een top-down inventarisatie een beeld kunnen vormen van potentiële ruimte voor nieuw bos. Aan de hand hiervan kan vervolgens op perceel niveau worden geïnventariseerd of bosaanleg daadwerkelijk een goede optie is.

Op basis van ervaring hiermee in Brabant ligt er binnen het NNN een groot potentieel in gebieden met het natuurdoeltype kruiden- en faunarijk grasland (N12.02). De (hoge) biodiversiteitsverwachtingen worden op een deel van deze percelen in de praktijk niet waargemaakt. Zeker in gebieden waarvan verwacht wordt dat dit - met proportionele inspanningen - de komende tijd ook niet zal veranderen ligt omzetting naar bos voor de hand. Dit biedt meerdere voordelen: er wordt meer CO₂ vastgelegd, de biodiversiteit neemt doorgaans toe en beheerkosten nemen af. Deze bespaarde beheerkosten kunnen worden ingezet om extra in andere kruiden- en faunarijke graslanden (en andere natuurtypes) te investeren, en daardoor de doelstellingen te halen die anders niet zouden slagen. Op basis van expert judgement lijkt in Brabant omzetting van ca. 35% van deze korte vegetatietypen een verantwoorde keuze. Ook in de 'procesnatuur'-doeltypen rivier- en moeraslandschap (N01.03) en zand- en kalklandschap (N01.04), habitattypen die van nature ook bos hebben, ligt potentie voor bosuitbreiding. In de workshop wordt stevig gediscussieerd over de regionale specifieke situatie en het belang van zorgvuldigheid. En natuurlijk dat biodiversiteit in korte vegetaties een eigen en unieke waarde heeft, die niet mag worden weggegeven ten gunste van bos-biodiversiteit.

Dit leidt tot de volgende aanbevelingen:

- 'Het is de moeite waard op provincieniveau te inventariseren hoe N12.02-gebieden functioneren, en op basis daarvan - in gesprek met eigenaren en beheerders - te bepalen of omzetting in bos voor een deel ervan een goed idee is, welk bostype geschikt is en hoeveel hectares dit betreft.
- Beheerkosten die mogelijk worden uitgespaard door het aanplanten van bos in het natuurtype kruiden- en faunarijk grasland (N12.02), kunnen ingezet worden om extra te investeren in de kruiden- en faunarijke graslanden die overblijven.

2. Wat zijn kansrijke functiecombinaties met bomen en bos?

Onder leiding van Harrie Hekhuis (Staatsbosbeheer) en Jasprina Kremers (Probos) kwamen in deze workshop 4 kansrijke functiecombinaties voor nieuw bos aan bod. In de woningbouwopgave en ontwikkeling van stedelijk gebied liggen kansen voor meer groen in en om de stad. Waarmaken van deze kansen kan bijvoorbeeld door kwaliteitseisen bij toekenning van woningbouwcontingenten of woningbouw alleen nog bos- of boom-inclusief toe te staan. 75 m² bos per woning of gebruik van 1% van de kosten van een woning voor groenontwikkeling kunnen als mogelijke normen gehanteerd worden. Actoren zijn vooral gemeenten, provincies en projectontwikkelaars.

Agroforestry biedt kansen voor meer bomen op agrarische gronden. Voorwaarden zijn hier dat het verdienmodel solide is en er geen sprake is van waardedaling van de grond. Mogelijkheden financiële stimulans via inzet POP gelden, GLB of beloning CO₂-vastlegging. Ook niet direct economische voordelen moeten beter in beeld komen: ecologisch, landschappelijk etc. Bundel de krachten op lokaal niveau (buurtschap/regio), bijvoorbeeld in de vorm van een landgoedbenadering.

Ook in het energievraagstuk liggen kansen in de vorm van windmolens met bos of zonnevelden met een bomensingel voor landschappelijke inbedding. Hier kan een aanpak helpen: ontwikkeling of concessieverlening alleen in combinatie met bosontwikkeling.

Als vierde functiecombinatie, bomen en water, werden kansen gezien bij waterberging, -retentie of in een brede beekdalbenadering. Bij waterschappen is behoefte aan kennis/overzicht waar bos en bomen combineerbaar zijn met de wateropgaves. Bos en bomen van begin af aan mee nemen in integrale aanpak is een randvoorwaarde voor succesvolle realisatie. Belangrijk is koppeling aan de Kaderrichtlijn water en de besturen enthousiast maken voor koppeling water en bos.

Als 2 adviezen voor kansrijke situaties zijn geformuleerd:

- Provincies en gemeentes moeten het meekoppelen van bos en bomen voorwaardelijk borgen bij woningbouw, water- en energieopgaven; neem bomen al vanaf stap één mee in de checklist van nieuwe opgaven.
- Agroforestry kan gestimuleerd worden via het buurtschap- of landgoedmodel.

3. Hoe gaan we klimaatslim investeren in bestaande bossen organiseren en financieren?

Gert-Jan Nabuurs van Wageningen University & Research leidde de workshop in en gaf aan dat er op 25% van ons bosoppervlak aanvullende maatregelen nodig zijn om het bos klimaatbestendig te maken en CO₂-vastlegging te vergroten. De vraag die aan de workshopdeelnemers gesteld werd was: wie gaat aan welke knoppen draaien?

Uit de discussie die daarop volgde kwam naar voren dat er verschillende partijen zijn die de maatregelen zouden kunnen financieren. Er liggen kansen om via de SNL klimaatslim bosbeheer te subsidiëren, maar ook grote bedrijven en particulieren willen hun steentje bijdragen. Daarbij moet worden voorkomen dat deze geldstromen elkaar in de weg gaan staan. Een centrale aansturing is hierbij benodigd.

CO₂-certificaten kunnen het aantrekkelijk maken om te investeren in maatregelen ten behoeve van klimaatslim bosbeheer. Momenteel is er al een Nationale CO₂ Markt, waar partijen vrijwillig CO₂-certificaten kunnen aanschaffen. De workshopdeelnemers stelden vast dat de additionaliteit van maatregelen duidelijk moet zijn, voordat hier CO₂-certificaten aan verbonden kunnen worden. Ook werd aangegeven dat beheerders die al jaren klimaatslim beheren nu niet achtergesteld zouden moeten worden.

- Voor de Green Deal Vrijwillige Koolstofmarkt is het van belang om de additionaliteit van maatregelen te garanderen door monitoring en certificering.
- Overheidsfinanciering moet niet in de weg gaan staan van private geldstromen.

4. Hoe gaan we zorgen dat houtgebruik toeneemt en vanzelfsprekend wordt?

Eric de Munck van Centrum Hout maakte met zijn inleiding over de kans voor meer houtgebruik, met name in de bouw, duidelijk dat Nederlands hout hierop mee kan liften. Volgens de workshop-deelnemers is er ook in de maatschappij een groot draagvlak voor meer houtgebruik, maar is dit draagvlak een stuk minder voor bomenkap. Daarbij gaat het dan met name om grootschalige ingrepen en ingrepen in de directe omgeving van woonkernen. Goed communiceren over nut en noodzaak van de kap lost dit deels op, maar het blijft investeren.

Een hoogwaardige toepassing (lange vastlegging CO₂) van hout uit het Nederlandse bos kan op verschillende manieren worden gerealiseerd. Een mogelijke oplossing die werd aangedragen is het binnen EMVI aanbestedingen opnemen van eisen gericht op het lang vasthouden van CO₂ in houtproducten. Voor het sterk vergroten van het hoogwaardige gebruik van Nederlands hout is er meer verwerkingscapaciteit nodig. Daarbij moet dan gedacht worden aan een grote rondhoutzagerij die tegen relatief lage kosten grote volumes hout kan verwerken. Indien aan die randvoorwaarde wordt voldaan, dan kan in Nederland geproduceerd en verzaagd hout daadwerkelijk concurreren met hout uit bijvoorbeeld Duitsland. Een dergelijke investering kan alleen worden gedaan wanneer er duidelijkheid/zekerheid is over het houtaanbod uit het Nederlandse bos, zowel qua volume als moment van levering. Daarnaast werd tijdens de workshop aangedragen dat rol van naaldhout in het Nederlandse bossysteem niet moet worden vergeten in alle plannen rondom de revitalisering en aanleg van nieuwe bossen.

De workshop leverde de volgende acties op:

- De Nederlandse bos- en houtsector zal zelf moeten werken aan continuïteit en kwaliteit van het houtaanbod.
- De overheid kan houtbouw stimuleren door het wegnemen van de onrendabele top, CO₂-beprijzing en het scherper stellen van de milieudoelstellingen in de gebouwde omgeving.

Reflectie

De acties uit de workshops zijn aangeboden aan de provincies, die de lead nemen in de verdere uitwerking van de landelijke ambities uit het Klimaatakkoord, en aan vertegenwoordigers van VNG en UvW, partijen die als medeondertekenaars van het Klimaatakkoord het belang van een goede uitrol van deze ambities onderschrijven.

Gert Harm ten Bolscher (gedeputeerde provincie Overijssel en voorzitter van de klimaatwerkgroep Bomen, Bos & Natuur en lid van de Interprovinciale Bestuurlijke Adviescommissie Vitaal Platteland) ziet bomen als de verbinding tussen boeren en natuur. Als verbinding in de samenleving. Ook voor jongere generaties. Wel denkt hij dat we op zoek moeten naar andere modellen voor exploitatie en financiering.

Frans Veltman (wethouder gemeente De Fryske Marren en bestuurslid VNG Commissie Economie, Klimaat, Energie en Milieu) is geïnspireerd geraakt door het gebruik van hout in huizenbouw, niet in de laatste plaats omdat Gerrit Hiemstra in zijn gemeente een huis aan het bouwen is van hout en hennep. Hij vindt dat eisen over houtbouw opgenomen moeten worden in beeldkwaliteitsplannen van gemeentes.

Gert Harm ten Bolscher (gedeputeerde provincie Overijssel en voorzitter van de klimaatwerkgroep Bomen, Bos & Natuur en lid van de Interprovinciale Bestuurlijke Adviescommissie Vitaal Platteland) en Frans Veltman (wethouder gemeente De Fryske Marren en bestuurslid VNG Commissie Economie, Klimaat, Energie en Milieu) ontvangen de factsheets Klimaatlim bos- en natuurbeheer uit handen van Dianne Nijland (directeur Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren)

Vincent Lokin (dagelijks bestuurslid waterschap De Dommel, mede namens Unie van Waterschappen) zegt dat klimaatmitigatie van het grootste belang is om te zorgen dat waterschappen ook in de toekomst de waterhuishouding kunnen blijven beheersen. Het voordeel van CO₂-vastlegging met bomen en bossen is dat die ook een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het andere klimaatthema waarin de waterschappen een belangrijke rol hebben: klimaatadaptatie. Wel dienen hierbij ook andere belangen **als veiligheidsrisico's en mogelijke extra verdamping in droge gebieden te worden meegewogen**; dit wordt in Unieverband onderzocht. Waterschappen vinden bosuitbreiding daarom belangrijk en worden graag betrokken bij initiatieven!

Dianne Nijland, directeur van de Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren (VBNE), gaf aan dat de sector blij is met zoveel positieve energie rondom bossen en klaarstaat om de plannen te concretiseren. Om dat te onderstrepen bood zij het eerste exemplaar van de Factsheets Klimaatlim bos- en natuurbeheer aan de heren ten Bolscher en Veltman. Deze factsheets bieden een praktisch overzicht van de maatregelen om CO₂ vast te leggen met bomen, bos en natuur, inclusief een indicatie van de CO₂-vastlegging per maatregel. Ook voor alle deel deelnemers van de conferentie was een exemplaar van het rapport met de factsheets beschikbaar. Via de website van de Gereedskapskist Klimaatlim bos- en natuurbeheer zijn de factsheets te downloaden (<https://www.vbne.nl/klimaatlimbosennatuurbeheer/>).

Vervolg

Bart Krol vat de dag samen; er is veel te doen en we gaan aan de slag!

We staan aan het begin van een hopelijk veelbewogen jaar. De Bossenstrategie komt uit, provincies gaan met hulp van andere partijen aan de slag met een plan voor de volgende 9 jaar van dit decennium (en verder) en we gaan met zijn allen aan de slag voor meer bos, klimaatslim bos en klimaatslim houtgebruik.

Volgend jaar zullen wij weer samenkomen om te zien hoe de vlag erbij hangt, wat er in 2020 allemaal gedaan is, en wat er voor de daaropvolgende jaren op het programma staat.

Wij zien elkaar in 2021 weer. Over welke acties kunt u dan vertellen?

Meer lezen: [Factsheets Klimaatslim bos- en natuurbeheer](#)

Foto's: Mark van Benthem, Stichting Probos